

Broj 105, 27. maj 2002.

sadržaj

Redžić REDAKCIJE

Voda u prahu
 Begunci
 Medžićka

PANORAMA

PREGLED NEDELJE

Politika
 Ekonomija

TEMA BROJA

Politički ko postrojavanje: Frka za predsednika

JUGOSLAVIJA

Ekonomska diplomatija: Majske džerolije
 Fokus: Dve zemlje
 Kristof Belinčić: Ohrabriti investitore!
 Spoljna trgovina: Znaci odvijavanja?
 Rezultati i odvikavanja: Selekcija izvoznika
 dživotni standard: Bolji od najgorih

SRBIJA

Poslovni prostor banaka: Kvadrati stidajne mase
 Vodoprivreda: Zemlja bez zadite
 NIS-Rafinerija nafte Pandžev: Za tri godine u Evropi
 Seoski turizam: Prebranac za kralja
 Osiguranje: Nova pravila u autoosiguranju

CRNA GORA

Pad vlade Filipa Vujanovića: DPS usamljen

BIZNIS I FINANSIJE

Fresh&Co. - Subotica: Proizvodni kredito - kvalitet
 Diners club International: S dinarom u svet
 dželjko Vrbanočić, INA: Ne odustajemo od Beopetrola
 Aukcija akcija Apatinske pivare: Interbru u akciji
 Dragijana Radončić, M&V Investments: Ubedljivo od podetka
 Sitel - Beograd: Savremena elektridna brojila
 Zum: Ko je za pivo?

TRIBINA

Zoltan Vig: Strane investicije - Istradivanje pobuda

NAUKA

Institut "Vindića": Oaza na buretu baruta
 Gorivne dželije: Bududnost na pragu
 Severno magnetno polje: Opasno pomeranje

GLOBAL

Slobodna trgovina: Nove opasnosti
 SAD - Kuba: Posle Kastru i - do tada
 Istodžni Timor: Tedžak podetak
 Paranoja: Zavera
 Nemađićka: Kamiondžije na nemađićki nadžin

Mandat aktuelnog predsednika Srbije Milana Milutinovića istidž'e u decembru 2002, a modž'e prestati ranije samo ako on podnese ostavku ili bude opozvan glasanjem natpolovidž'ne vedž'ine ukupnog biradž'kog tela - Da li i kako Kodž'tunica modž'e biti izbadž'en iz predsednidž'ke trke - Ustav pa predsednik ili predsednik pa ustav

Konkurentnost: Nestabilnost menja listu
Vesti
Sirovine: U odž"ekivanju oporavka
Berze

MEDIUM

Obrazovanje i manjine: Hiljadu zadž"to
Srbija - Hrvatska: Zajedniđ"ki u Evropu
Zloupotreba dž"ena u propagandne svrhe: Slike iz balkanske pedž"ine
Ratovi zvezda: Sila stalno sa svima

INDEX

 magazin

EKONOMIST MAGAZIN
STARI BROJEVI
PERSPEKTIVE
EBIT
SPECIJALNE PUBLIKACIJE
PREPLATA
MARKETING

Strane investicije**Istraživanje pobuda**

Prema merenjima revizorske kuće Ernst and Young, u hijerarhiji investicionog odvracanja na prvom mestu je politička nestabilnost, a zatim slede problemi pravnog sistema, devizna ograničenja i nerazvijena komercijalno-finansijska infrastruktura

Gro ekonomista vrlo dobro poznaje značaj stranog aktivnog kapitala u privredi zemlje. Investiranje stranog aktivnog kapitala uveliko bi doprinelo razvoju jugoslovenske privrede, njenoj modernizaciji, efikasnosti i prosperitetnom preoblikovanju. U nastojanjima da privučemo strani kapital nismo usamljeni: u konkurentskom smo odnosu sa zemljama u okruženju koje imaju iste namere. Nije, dakle, irelevantno poznavanje i prikupljanje stimulativnih faktora koji bi ulagače iz privredno razvijenih zemalja motivisali za plasman kapitala u Jugoslaviju.

Pored motivacionih činilaca u privlačenju kapitala, postoje i takozvani opšti makroekonomski uslovi, bez čije prisutnosti investitori gube sklonost ulaganja: bezbedna politička okolnost, stabilna i dobro fundirana makroekonomska politika, privatnom sektoru primereni pravni, regulativni i institucionalni sistem, intenzivni privatizacioni mehanizmi, čvrst i efikasan finansijski sektor i podsticajni sistem za slobodno preduzetništvo i stvaranje tržišnog ambijenta.

Prema merenjima revizorske kuće Ernst and Young, međunarodne korporacije političku nestabilnost smatraju presudnim faktorom odvracanja u namerama međunarodnog ulaganja. Za stranog investitora osnovni je aspekt mera kojom ga štiti država u koju ulaže (primerice, iz ugla sigurnosti ulaganja više znače međunarodni sporazumi od autonomne regulative, jer se pomoću njih preuzete obaveze ne mogu menjati prostom modifikacijom zakona). Prema pomenutim merenjima u hijerarhiji investicionog odvracanja slede problemi pravnog sistema i devizna ograničenja, nerazvijena komercijalno-finansijska infrastruktura. Stvaranje ovih makroekonomskih uslova mora biti primarni cilj i u našoj zemlji.

Zašto smo interesantni

Međutim, pored opštih uslova trebamo upoznati i ispitati sve one faktore koji mogu podsticati investitore da kapital ulože u konkretnu zemlju. Glavnina vlasnika kapitala, mogućih investitora, potiču iz najrazvijenijih privreda zapada. Postavlja se pitanje zašto oni ne ulažu u prosperitetna domicilna i relativno bezbedna tržišta kapitala? U pogledu gibanja kapitala, u stručnoj literaturi postoje brojna teorijska tumačenja. Prema jednoj značajnoj teoriji, industrijski proizvodi se sporo standardizuju, formira se optimalna tehnologija izrade, potražnja a s njom i proizvodnja postaje masovna. Konkurentne prednosti stižu se pomeranjem sa istraživačkog razvoja na drugačiju kombinaciju proizvodnih činilaca. Zato se proizvodnja premešta u zemlju koja raspolaže potrebnim uslovima za proizvodnju uz niže troškove od onih u zemlji investitora. Posle određenog vremena u zemlji investitora proizvodnja potpuno prestaje a potražnja za robom pokriva uvozom.

Prema jednoj drugoj teoriji, izgradnjom proizvodnih kapaciteta u inostranstvu ili njihovom kupovinom, ulagači kapitala žele koristiti valutno-paritetne prednosti donora. Sa svojom valutom finansiraju investicije u inostranstvu, u zemlji gde je domaća valuta disparitetna, te se tako putem jeftinijih investicija postižu velike uštede na troškovima. Prema teoriji R. A. Mundell-a, investiranje aktivnog kapitala usmerava se na uklanjanje barijera za slobodan protok roba i usluga, čime izvoz aktivnog kapitala zamenjuje trgovinu robama i uslugama. Po mom mišljenju, najbolje formulisana teorija vezuje se za ime J. H. Dunning-a. On je sedamdesetih godina izradio takozvanu eklektičku teoriju eksperimentišući sintezom najvažnijih elemenata u ranije postavljenim teorijama. Glavna hipoteza ove teorije je da je za preduzeće investicija aktivnog kapitala preferentnija pozicija u odnosu na izvoz ako firma ovim stiče vlasničke i transakcione troškovne prednosti, uz uslov da su i lokalni reprodukcioni uslovi povoljni. Dunning na sledeći način grupiše direktne inostrane investicije i motive transnacionalne aktivnosti: (1) usmerenost na sticanje resursa; (2) usmerenost na osvajanje tržišta; (3) napori za povećanje efikasnosti; i (4) strategijska prednost.

Ulaganja zbog resursa
 aktuelno

VODA U PRAHU

POLITICKO POSTROJAVANJE:
FRKA ZA PREDSEDNKA

FOKUS: DVE ZEMLJE

INSTITUT "VINCA": OAZA NA
BURETU BARUTAKRISTOF BELINŽE:
OHRABRICEMO INVESTITORE!

ZUM: KO JE ZA PIVO?

Opšta motivacija ovakvih ulaganja svode se, s jedne strane na pribavljanje potrebnih resursa za funkcionisanje preduzeća, kao i korišćenje prednosti nižih troškova. Ciljni resursi mogu biti prirodni (sirovine), radna snaga i tehnološka, poslovna znanja, iskustva u organizaciji informacije i finansijski izvori.

Pod prirodnim resursima, smatraju se mineralna blaga, raznovrsne sirovine i poljoprivredni proizvodi. Dunning ovde ubraja i usluge vezane za mesto, kao što je turizam. Iz ovog aspekta, Jugoslavija bi mogla biti veoma atraktivna, jer raspolaže gotovo sa svim nabrojanim resursima. U svakom slučaju, za nas bi bilo preferentno da sa stranim investitorima postignemo dogovor po kojem bi se dobar deo prerade sirovina obavio kod nas. Drugo, ovde investitor traži dobro obučenu ili samo obučenu radnu snagu sa niskim najamninama. Važno je, međutim, da motivacioni faktor ne bude jeftina radna snaga, već uvek - relativno jeftina. Nije zanemarivo pitanje nivoa radne intenzivnosti konkretne grane, kakve je težine trošak radne snage u strukturi troškova dotične grane, u kojoj fazi se nalazi proizvod na krivi života, kakvu stručnu spremu zahteva delatnost, kakve su opšte kulturne karakteristike radne snage u ciljnoj zemlji... Činjenice potvrđuju da su ovi motivacioni stimulusi često pokretači investicionih namera prema zemljama u razvoju. Važan aspekt je i prikrivenost radnom snagom.

I to ne samo prostim brojem aktivnog stanovništva, već njegovom strukturom, kvalitativnim obeležjima i karakteristikama nivoa osposobljenosti. U našoj zemlji, radna snaga koja bi motivisala strane ulagače ne daje povoda za veći optimizam. Uprkos dobroj obučenosti, iskustvu i disciplini, što je karakterisalo osamdesete godine, tehnologija u svetu je napredovala, a naš radnik to nije mogao da prati. S druge strane zbog visoke nezaposlenosti i čestih prinudnih odsustvovanja sa posla, opao je i radni moral. Brojni visokoobrazovani stručnjaci, u nadi bolje egzistencije, napustili su zemlju.

U ostale resurse spadaju tehnološka i poslovna znanja, organizaciona iskustva, informacije i finansijski resursi. Zadnjih godina malo novca je usmereno u istraživanje i razvoj kod nas, pa su odista visokostručni kadrovi napustili zemlju, što je proizvelo produbljenje jaza između nas i zapadnih zemalja u pogledu tehnologije, organizacije i kretanja informacija. Istraživanja, međutim, potvrđuju da u zemljama bivšeg istočnog bloka, motiv osvajanja prirodnih resursa nije bio primaran za investitore.

Osvajanje tržišta

Iskustva istočno-evropskih zemalja potvrđuju da su u zadnjih deset godina gro investiranja iz inostranstva motivisana osvajanjem tržišta. U pozadini ovih ulaganja Dunning vidi više razloga. Prvi razlog investitora je da alocira kapacitete u zemlje gde ima najvažnije dobavljače ili kupce. Drugi razlog može biti prilagođavanje proizvoda lokalnim zahtevima ili uključivanje specijalnih lokalnih činilaca u proizvodnju. Treći mogući razlog je snabdevanje domaćeg tržišta znatno jeftinijom robom proizvedenom u mestu. Četvrti razlog može biti prinudno dejstvo konkurencije u globalnoj utakmici radi njihovog pojavljivanja na određenim tržištima. Prodor na novo tržište u svojstvu prvenca ili partnera iza njega može značiti ogromnu stratešku prednost spram ostalih konkurenata. Na ovakav tip ulaganja u cilju zemlju najdelotvornijim faktorom smatra se dimenzija tržišta. Veličinu tržišta ne određuje njena geografska ekstenzija, nego potencijal rasta. Strani ulagači mogu videti perspektivu u Jugoslaviji, ako ih možemo uveriti u to da je u narednim godinama ovde moguć privredni razvoj, što u svakom slučaju može za njih značiti delotvornu motivaciju.

Poboljšanje efikasnosti privređivanja

Povećanje efikasnosti, kao jedan od motiva investiranja proizlazi iz optimalnog korišćenja razlika u obezbeđenostima faktorima rada na međunarodnom planu. Određujući elemenat u poslovnoj praksi multinacionalnih kompanija je da svoja ulaganja obavljaju u zemljama različite razvijenosti, zavisno od razlika u intenzitetu pojedinih činilaca. Slična je motivacija i u slučaju proizvoda u fazi zrelosti ili fazi umiranja: njegova se proizvodnja dislocira u privredno manje razvijenu zemlju, gde se proizvodnjom mogu ostvariti troškovne prednosti, pošto je proizvod tamo već standardizovan. Motivacioni podsticaji za ulaganje aktivnog kapitala mogu da se nadovežu i na dimenzije proizvodnje ili celokupne aktivnosti preduzeća.

Formiranje mreže inostranih filijala motivise njihovo sinergično funkcionisanje sa osetnom pojedinačnom ekspanzijom, global-ekonomskim prioritetima iz uspostavljene proizvodne integracije u sklopu preduzeća, unutrašnje uštede, dostizanje rasta efikasnosti iz intemalizacije preduzetne delatnosti. Ulaganje stranog aktivnog kapitala može biti stimulirano i mogućnošću jeftine kupovine visoko-konjunktumih kapaciteta. U ovim slučajevima, osvojeni proizvodni kapaciteti stavljaju se u pogon samo na vrhu konjunktumog ciklusa kada to diktiraju indikatori potražnje, u protivnom oni miruju.

Strategijski motivi

Ovde se mogu uvrstiti motivacije koje dugoročno poboljšava međunarodnu konkurentnu sposobnost preduzeća i rast njegove tržišne pozicije. U okviru ovoga, kupuju se široko shvaćene vrednosti stranih preduzeća, radi postizanja vlastitih strategijskih ciljeva, poglavito radi održavanja i povećavanja spoljne konkurentne sposobnosti. U svetlu poznavanja svih navedenih motivacionih činilaca, valjalo bi utemeljiti takvu ekonomsku politiku, koja bi našu zemlju učinila privlačnom za strani kapital. Međutim, ovo bi trebalo da bude sekundarni cilj. Prvenstveno bi trebalo markirati i obezbediti odgovarajući nivo opštih

uslova za ulaganja. Iskustva srednje-istočnih evropskih zemalja bez izuzetaka pokazuju da se bez postojanja opštih uslova, ne može uspešno privući veći obim stranog kapitala.
Zoltan Vig

[vrh strane]